

“VE ŞİMDİ İYİ HABERLER” SERGİSİ BAĞLAMINDA BASIN SANATI VE HABERİN DOĞASI ÜZERİNE

Bülent Tellan*

Tellan, B. (2022). “Ve şimdi iyi haberler” sergisi bağlamında basın sanatı ve haberin doğası üzerine. *Etkileşim*, 10, 272-276. doi: 10.32739/etkileşim.2022.5.10.179

*Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.
This study complies with research and publication ethics.*

Ve Şimdi İyi Haberler sergisi, 13 Nisan - 7 Ağustos 2022 tarihleri arasında Pera Müzesi’nde ziyaretçileri ile buluştu. Christoph Doswald’ın küratörlüğünde hazırlanan sergide resim, fotoğraf, kolaj, desen, yerleştirme, video gibi farklı ifade araçlarıyla 164 sanatçının 300’e yakın eseri sanatseverlere sunuldu. Sergi halen, Pera Müzesi’nin internet sitesinde dijital olarak da gezilebiliyor.

Vladimir Mayakovsky, Rudolf Ausleger, Andy Warhol, Le Corbusier, Joseph Beuys, Margaret Bourke-White, Bedri Baykam, David Hockney, Dmitri Prigov, Panos Tsagaris, Zhang Xian Yong, Beni Bischof, Danielle Buetti gibi farklı tarz ve dönemlerden pek çok sanatçıyı bir araya getiren sergi, Nobel ailesinin üyesi ve İsveç’in ilk ayrımcılık ombudsmanı görevini üstlenmiş insan hakları avukatı Peter Nobel ve eşi Annette’in koleksiyonundan derlenmiş eserlerden oluşuyor.

Serginin küratörlüğünü üstlenen Christoph Doswald, sergiyi kitle iletişim araçlarının gelişimine dayanan bir kronolojik kurguya göre düzenlemiş. Pera Müzesi’ndeki serginin tasarım uygulamasını gerçekleştiren Cem Kozar ve Işıl Ünal, Doswald’ın kurgusunu, “bu akış her şeyin boş bir sayfa ile başladığı, sonra yazının geldiği, fotoğrafın eklenmesi ile bambaşka bir hale bürünen, ardından da 19. yüzyıldan günümüze dünyadaki radikal değişimlere paralel giden bir yolculuğa çıkarıyor” şeklinde tanımlıyorlar (Tükay, 2022: 11).

Gerçekten de sergi, kitle iletişim araçlarının tarihsel ve teknolojik gelişim sürecine göre şekillenmiş gibi görülen 12 başlık altında bölümlendirilmiş. Genellikle boş gazete sayfaları üzerine hazırlanmış eserleri içeren “Burada Görülecek Bir Şey Yok”; tipografik eserlerin yer aldığı “Başlangıçta Sözcük Vardı”; karşı propaganda amaçlı resim, çizim ve çalışmaları içeren “Belirsiz Zamanlarla Nasıl Başa Çıkmalı”; 1917 Ekim devriminin yıkıcı dalgası ile şekillenen sanatsal

* Öğretim Görevlisi, Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
bulent.tellan@uskudar.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7377-1610

ürünlerin yer aldığı “Devrime Hizmet Etmek: Öncülerin Çağı”; II. Dünya Savaşı’nın küresel yıkımının ardından ortaya çıkan barışçıl söylemin taşıyıcısı eserlerden oluşan “Çiçek Gücü ve Arte Povera”; tüketim toplumunun hem eleştirisini içeren hem de sanatta bu toplumsal duruştan istifade eden eserlerin yer aldığı “Soğuk Savaş ve Sıcak Sanat”; Berlin Duvarı’nın yıkılışı ile sembolleşen tek kutuplu, küreselleşmiş dünyanın sesini ortaya koyan “Küreselleşme ve 1989’un Diğer Sonuçları”; 11 Eylül sonrası sıcak çatışmaların yeniden şekillendiği dönemin eserlerini içeren “Cinsiyetler Savaşı, Kültürler Çatışması”; dijital devrimin biçimlendirdiği dönemin eserlerinin yer aldığı “Mecra Mesajdır”; basılı medyanın sona erdiği ve gerçekliğin yeniden düşünölmeye başlandığı döneme ait eserlerden oluşan “Ölü İlan Edilen Bir Diri: Medyanın Krizi” ve son olarak da bir çağın kapanışını ilan eden “Facebook’ta Nasıl İyi Görünürsünüz: Basın Sonrası Çağ” isimlerini taşıyan bu 12 başlık, yer yer kendi içinde çelişkiler taşıyor olmakla birlikte 300’den fazla eseri kategorize etmek için başarılı bir çerçeve çiziyor.

Peki sergide neler var? Boş ya da basılı gazete kağıtlarına yapılmış resimler, gazete reklamları ya da gazetecilerin faaliyetleri ile ilgili fotoğraflar, gazete okuyan kişilerin portre fotoğrafları, aksesuar olarak elinde gazete tutan insanların fotoğrafları, Sovyet ya da Nazi propaganda makinesine hizmet eden ya da onlara karşı mücadeleyi dile getiren propagandif çalışmalar, fotoğraf ve baskı teknikleri ile çoğaltılmış modern ve post modern sanat eserleri, kimi üç boyutlu, kimi ise göz yanılıklarına seslenen, kolaj, resim, çizim, baskı gibi çok farklı teknikler ile hazırlanmış yapıtlar, dijital teknolojilerden yararlanan çağdaş sanatın çarpıcı eserleri...

“Basın Sanatı” üzerine...

Annette ve Peter Nobel, sergide yer alan ve “basın sanatı” adını verdikleri koleksiyonu yapma gerekçelerini şöyle özetliyorlar (akt. Sabanoğlu, 2022: 28):

Öncelikle teknik hayranlık rol oynar, sonra entelektüel kapsam ve nihayet değişim. Ayrıca Basın Sanatı insanı düşünmeye de sevk eder, çünkü çok sayıda sanatçının ister ara sıra, ister başka işlerinin yanı sıra, ister her zaman, eserlerine zemin olarak gazete kullanması, hatta gazeteleri kopya etmiş ya da bizzat kendi yapmış olması, sahiden şaşırtıcıdır. Burada bilinçli bir davranış var, gündelik olaylarla, estetik açıdan ilgilenmeye dair bir çağrı olarak görmek de mümkün. Sanat, yaşamın sembolik dünyasına dönüşür.

Serginin küratörlüğünü üstlenen Christoph Doswald ise basın sanatı kavramı ile ilgili olarak şunları kaydediyor (akt. Sabanoğlu, 2022: 29):

19. yüzyılın başlarına kadar sanatçılar tarafından kontrol edilen iletişim tekeli, medya tarafından altüst edildiğinden beri, sanat ve medya arasındaki ilişki kopuk. Bu, şu anlama geliyor: sanatta bir yandan geçmişe dair bir özlem duygusu hissedilirken, diğer yandan da eleştirel bir yaklaşım, medyanın toplum içindeki rolünün sorgulanışını görüyoruz. Nobel Koleksiyonunda bulabileceğimiz ortak nokta tam olarak budur.

Doswald (2022) sergi kataloğu için yazdığı yazıda “basın sanatı” kavramını, sergide yer alan eserlerden biri yerine, ressam Théodore Géricault tarafından 1819’da çizilen ve halen Louvre Müzesi’nde sergilenen *Medusa’nın Salı* tablosundan yola çıkarak anlatmayı tercih ediyor. Söz konusu tablo, 1816 yılında yaşanan ve 134 kişinin öldüğü bir deniz kazasının ardından sağ kalan 15 kişinin kendilerini kurtarmak üzere yaklaşan bir gemiyi gördükleri anı resmetmektedir. Doswald, ressam Géricault’nun o güne kadar sanat dışı kabul edilen iki yöntemi uyguladığını ve bu yöntemlerin aslında haberciliğin de temeli olduğunu vurguluyor: Araştırma yapmak ve konuyu kamuoyuna yaymak. Doswald’a göre ressam bu iki yöntemi kullanarak, *Medusa’nın Salı* tablosunu “hem bir sanat eseri hem de (buna rağmen) medya popüler kültürünün bir nesnesi” haline getirir.

Çünkü derdini hem sanata hem de gazeteciliğe ait araçlarla anlatır; eşsiz resim kalitesi ile seçkin sanatseverlere hitap ettiği gibi gösterişli felâket tasviri ile de halka hitap eder; hem seçkin müze ortamında sergilenmiştir, hem de halk panayırlarında, yani hem sanatsal hem de medyatik iletişim platformlarından yararlanmış, sözün kısası hem ‘aura’sı vardır hem de ticaridir (Doswald, 2022: 16).

Doswald’a göre, böylece “yüksek kültür” ile “kitlesele kültür” ayrımı ortadan kalkar ve basın sanatı kavramı vücut bulur. Bu kavramsallaştırma çabasına rağmen Doswald, sergideki eserlerin “sanat ile gerçekliğin el ele yürüyüşünün prototipi” olduğunu vurgulamayı ihmal etmiyor ve “(...) burada Basın Sanatı kapsamında, en geniş anlamıyla, basılı metin ve görselle ilişkisi olan sanat eserleri sergileniyor -ki bunlar aslında ucuz, her gün yenilenen bir tüketim nesnesini, pahalı bir münferit parçaya dönüştürüyor” deme ihtiyacını hissediyor (2022: 26).

Sergiye “basın sanatı başlığı altında bir araya getirilen bu eserler, basın hakkında bize neler söylüyor?” sorusuna yanıt arayarak baktığımız zaman, “basın sanatı” kurgusundan oldukça uzak bir yerde durduğunu söylemek mümkün. Tanıtım materyallerinde, serginin “düşünsel bir başlangıç noktası olarak gazeteden yola çıktığı”, “metin ve haber ilişkisine, fotoğrafın bulunmasının toplumu nasıl şekillendirdiğine ve totaliter sistemlerin kitle iletişim araçları üzerindeki güçlü etkisine” odaklandığı vurgulanıyor. Ancak “gazete kâğıdından kolajlar; basında çıkmış bir görselin model olarak kullanıldığı resimler; bir dergi kapağını gösteren fotoğraflar; gazete kâğıdı üzerine uygulanmış guaşlar; ünlüleri konu alan resimli magazin dergisinde çıkmış fotoğraflardan hareketle üretilmiş serigrafik baskılar” (Doswald, 2022:26) -ya da yeniden kurgulanmış bir yapıt olarak serginin kendisi- sanatsal bir eserden bekleneceği gibi basına, metin ve haber ilişkisine, haberin doğasına dair bir şey söylemiyor.

Haberin doğası ve sanatsal yapıtlar

“Sanatın ne olduğu?” sorusunun yanıtlanmasındaki güçlükler bir yana bırakılırsa, sınırları net olarak çizilmiş olan bir kavram olarak “basın” ve onun temel unsuru olan “haber”, “basın sanatı” kavramsallaştırması ile ilgili bir tartışma

yapabilmemizi sağlıyor.

Haberin gerçeklik, doğruluk, nesnellik, anlamlılık, kesinlik, hızlilik, tutarlılık, inanılabilirlik gibi nitelikleri taşıması, onun tüm medya türleri içinde özel bir konuma sahip olmasına yol açar. Ayşe İnal'ın anımsattığı gibi (1996: 23):

“Haber” dili ve söylemi profesyonel ilkelere dayanması gereken tek metindir. Kimse bir şaire, “böyle şiir yazmalısın” diyemez, roman yazmanın hiçbir “katı”, uzlaşım-sal kodu yoktur. Sinema metinlerinin kurgu, kamera hareketi ve senaryo yazımını denetleyen hiçbir etik değer yoktur. (...) Oysa, bir tek haber metinlerinde, metni yazan kişinin uyması gereken ilkeler belirlenmiştir ve bunlara uymamak “etik bir ihlal” demektir.

Sergideki eserlerin bir kısmının propagandif materyaller olması, bazılarının kolajlar ve yeniden düzenlemeler şeklinde hazırlanmış olması onların ‘gerçeklik’ ve ‘doğruluk’tan uzak olmasına yol açıyor. Her bir eserin, sanatçının özgün kurgusu/yorumu olması haberde var olan ‘nesnellik’ niteliğini taşımadığının bir ispatı. Eserlerin bir kısmının izleyicinin zihninde farklı yorumlamalara açık olması, ‘kesinlik’ içermediğini göstermekte. Zaten İnal'ın söyleminden devam edersek, sanatçıya, sanatını nasıl yapması gerektiğini söyleyecek profesyonel meslek kodları olamayacağı için “Ve Şimdi İyi Haberler” sergisindeki eserlerin herhangi birinin -ya da bir bütün olarak serginin kendisinin-, serginin isminde yer alan “iyi haber” kavramı ile vurgulanmak istenilen şekilde haber niteliklerini taşıdığını söylemek mümkün değildir.

Bu da “basın sanatı” diye kavramsallaştırılmaya çalışılan “Ve Şimdi İyi Haberler” sergisinin, gazeteyi ve basını konu olarak ele alan ya da basım teknolojisindeki materyalleri mecra olarak kullanan sanatsal ürünlerin bir araya getirildiği bir sergi olduğunu -altını çize çize- söylemeyi gerektiriyor.

Kötü haber, iyi haberdir

Sergiye ismini veren “iyi haber” kavramı da en az “basın sanatı” kavramsallaştırılması kadar tartışmaya açık. Gazetecilik ile ilgili yaygın görüşlerden birini, haberin temel unsurlarından birinin, haberi yapılan olayın “kötü” olmasıdır. “Felaket, kaza, kavga, cinayet, kan, ceset, karmaşa, gözyaşı, yangın, sel, deprem, yanardağ patlaması gibi korkunç ya da tüyler ürpertici gelişmeler çoğu zaman haber değeri taşır. (...) Bu doğrultuda habercilik mesleğinde “kötü haber, iyi haberdir” sözü sıklıkla kullanılmaktadır” (Yüksel vd. 2015: 96). Gazetelerin birinci sayfası başta olmak üzere ilk sayfaları genelde bu tarz “kötü” olaylara ayrılır. Hatta o kadar ki, bu konumlandırmadan ötürü, “kötü” haberler “üçüncü sayfa haberleri” olarak da anılır. İnternetin habercilik pratiklerinde egemenlik kurduğu ve sosyal medya sayesinde herkesin kendi medyasına sahip olduğu günümüzde, araştırmalar, genelde negatif içerikli haberlerin tweetlendiğini göstermektedir (Yüksel vd. 2015: 98).

Sonuç olarak denilebilir ki, Annette ve Peter Nobel'in “basın sanatı” koleksiyonu adı ile derlediği ve Pera Müzesi'nde “Ve Şimdi İyi Haberler” başlığı ile

düzenlenen sergi; resim sanatının çok çeşitli teknikler ve farklı konular içeren modern ve post-modern örneklerini Türkiye'deki meraklıları ile buluşturduğu için olduğu kadar; basın, haber, medya gibi kavramları yeniden gündeme getirdiği için de önemli ve değerli bir sergi. Ancak habercilik pratikleri sırasında kullanılan, gazete kağıdı, fotoğraf gibi ürünlerden yararlanan sanatsal eserlerden oluştuğu ve iddia ettiği gibi metin ve haber ilişkisine hiçbir şekilde değinmediği için basın sanatı kavramsallaştırmasına dair ikna edici olamıyor.

Kaynakça

- Doswald, C. (2022). Ve şimdi iyi haberler: Sanat ile medya arasındaki değişken ilişki üzerine. *Ve Şimdi İyi Haberler (Sergi Kataloğu)*. İstanbul: Pera Müzesi. 14-28.
- İnal, A. (1996) *Haberi okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Pera Müzesi. (2022). *Ve şimdi iyi haberler: Nobel koleksiyonu'ndan eserler*. <https://www.peramuzesi.org.tr/sergi/ve-simdi-iyi-haberler/1286/>. 5 Ağustos 2022.
- Sabanoğlu, B. (Temmuz - Ağustos 2022). Medya ve sanat. *Sanat Dünyamız: Kültür ve Sanat Dergisi*, 189, 28-34.
- Tükay, B. (Mayıs 2022). Basın sanatı. *ArtDog İstanbul*, 11, 10-11.
- Yüksel, E., Kahraman Adıyaman, H., Aydın, N., Kurt, B., Çelik, C., Karaoğlu, E. ve Demirel, M. (2015). İyi haber de iyi haber midir? Haber değerleri üzerine bir içerik analizi çalışması. *Selçuk İletişim*, 9(1). 94-114.

Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Finansal destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.
Financial support: No funding was received for this study.

